

Mnenje psihologov o uporabi psiholoških testov#

DUŠICA BOBEN*

Center za psihodiagnostična sredstva, d.o.o., Ljubljana

VID POGAČNIK

Sava Tires d.o.o., Kranj

Povzetek: Delovna skupina za teste in testiranje pri Evropskem združenju profesionalnih psiholoških društev (EFPPA), v kateri sodeluje tudi Komisija za psihodiagnostična sredstva Društva psihologov Slovenije (DPS), je sestavila vprašalnik za psihologe – člane društev iz držav članic EFPPA o testih in testiranju. V Sloveniji je vprašalnik izpolnilo 321 psihologov. Tako smo zbrali mnenje psihologov o različnih vidikih uporabe psiholoških testov, kot so: znanje in kompetence psihologov, pravni standardi in nadzor, zlorabe testov in testiranja, postopki testiranja in njegove omejitve, pomen testov in testiranja in drugo. Psihologi so odgovorili tudi na vprašanje, katere tri teste najpogosteje uporabljajo. Obdelali smo tudi komentarje psihologov. V prispevku tudi primerjamo slovenske rezultate s povprečnimi rezultati iz Velike Britanije, Španije, Hrvaške in Nemčije.

Ključne besede: psihološko testiranje, psihološka praksa, Slovenija, mednarodne primerjave

Slovenian psychologists about the use of psychological tests

DUŠICA BOBEN

Center of Psychodiagnostics Ltd, Ljubljana, Slovenia

VID POGAČNIK

Sava Tires Ltd, Kranj, Slovenia

Abstract: The Committee for Psychological Tests of the Slovenian Psychological Association (SPA) is participating actively in the work of the Task Force for Tests and Testing of the European Federation of Professional Psychological Associations (EFPPA). This task force developed the questionnaire on tests and testing for psychologists, members of the national associations in the European states, which are members of EFPPA. 321 psychologists answered the questionnaire in Slovenia. We have collected the opinions of psychologists about various topics regarding the use of psychological tests: knowledge and competence, legal standards and control, misuse and abuse of tests and testing, testing procedures and their limitations, significance of tests and testing etc. In addition, psychologists named three psychological tests they use most frequently. The respondents also provided useful commentaries on test

*Naslov / address: Dušica Boben, Center za psihodiagnostična sredstva, d.o.o., Parmova 39, 1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: dusica.boben@s-net.net

#Prispevek je bil predstavljen na 3. kongresu psihologov Slovenije oktobra 1999 v Portorožu v simpoziju 'Problemi uporabe psiholoških testov'.

use. In our study, Slovenian results are also compared with answers of psychologists in Great Britain, Spain, Croatia and Germany.

Key words: psychological testing, psychological practice, Slovenia, international comparisons

CC=2220

Evropsko združenje profesionalnih psiholoških društev (EFPPA) je v Atenah leta 1995 ustanovilo delovno skupino za teste in testiranje z nalogo, naj posname stanje v Evropi in začrta smernice za naprej. Skupina, ki jo sestavljajo predstavniki vseh psiholoških društev iz držav članic EFPPA in v kateri sodeluje tudi DPS, se je prvič sestala v Madridu leta 1997. Naša prva skupna akcija je bila raziskava o uporabi psiholoških testov in testiranja v Evropi. Za zbiranje podatkov je vodja tega projekta Dave Bartram iz Velike Britanije sestavil obsežen vprašalnik, na katerega smo odgovarjali predstavniki društev, založb ali drugih organizacij, povezanih s testi in testiranjem. Tako smo z vprašalnikom zbrali nacionalno in povprečno evropsko mnenje o testih in testiranjih ter razlike med različnimi nacionalnostmi. Na podlagi teh rezultatov je nastalo več novih projektov tako v EFPPA kot v mednarodnih organizacijah (npr. v Mednarodni komisiji za teste – International Test Commission - ITC). Ker so podatki predstavljali mnenja strokovnjakov in predstavnikov društev ter drugih organizacij, se je delovna skupina leta 1998 odločila za raziskavo, ki bi zbrala tudi mnenja psihologov – članov psiholoških društev o isti temi. Da bi dobili čim večje število odgovorov, smo se strinjali, da mora biti vprašalnik za zbiranje podatkov kratek in preprost. Dogovorili smo se tudi, da bo vprašalnik enak za vse države, da bodo mogoče primerjave.

Metoda

Vprašalnik

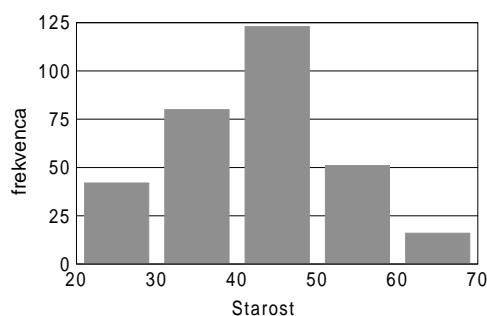
Vprašalnik iz prve raziskave je poenostavil Jose Muniz, vodja delovne skupine za teste in testiranja pri EFPPA. Skupni dogovor je bil, da naj bo vprašalnik kratek, tako da ga je mogoče izpolniti v nekaj minutah. Po skupnih posvetovanjih in popravkih je bil vprašalnik pripravljen v angleškem jeziku januarja 1999. Člani Komisije za psihodiagnostična sredstva DPS smo nato vprašalnik prevedli in ga pripravili za razdelitev. Vprašalnik ima 18 vprašanj o uporabi testov, 19. vprašanje je sestavljeno iz sedmih podvprašanj o oceni različnih tipov zlorab, zadnje vprašanje pa sprašuje, katere tri teste najpogosteje uporablja izpolnjevalec vprašalnika. Na koncu je še prošnja za komentar. (Vprašalnik je v prilogi.)

Psihologi so na prvih devetnajst vprašanj odgovarjali na petstopenjski lestvici (od 1 = sploh se ne strinjam do 5 = popolnoma se strinjam). Splošni podatki, ki smo

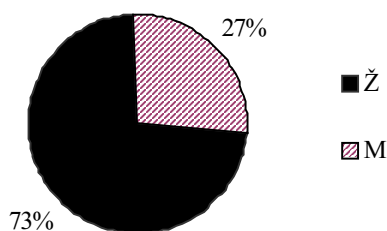
jih ob odgovorih še zbirali, so bili: starost v letih, spol, poklicno področje dela, ki je bilo razdeljeno na klinično, pedagoško psihologijo, psihologijo dela in drugo.

Vzorec

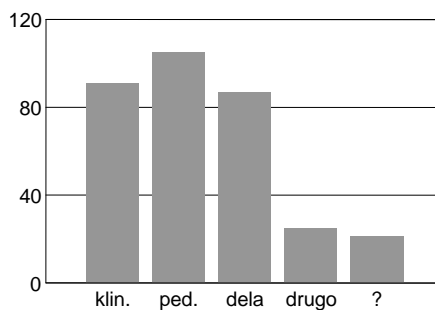
Vprašalnik s kratko obrazložitvijo namena smo spomladi 1999 poslali na 800 naslovov psihologov, sedanjih in bivših članov društva. Dobili smo 321 vrnjenih vprašalnikov. Povprečna starost psihologov, ki so odgovorili, je 41,8 let (standardni odklon je 9,62). Najmlajši ima 23, najstarejši pa 68 let. Razporeditev kaže slika 1. Večino vzorca (73%) tvorijo ženske. Kar zadeva poklicno specializacijo, so tri glavne kategorije dokaj enako zastopane (glej sliko 3), 25 psihologov navaja druga poklicna področja, 21 pa nobenega (na sliki 3 označeno z vprašajem).

Slika 1: Frekvenčna porazdelitev glede na starost

Slika 2: Vzorec glede na spol

Slika 3: Frekvenčna porazdelitev glede na poklicna področja

Bistveni sklopi postavk

Če naredimo faktorsko analizo postavk od 1 do 18 (metoda glavnih komponent, Kaiserjev kriterij, Varimax rotacija), se izkaže, da postavke tvorijo 6 večjih sklopov. Ker domala enake sklope za interpretacijo postavk da tudi mnogo bolj groba clusterska analiza, izidov, dobljenih z njo v tem prispevku ne prikazujemo. Tabela 3 kaže korelacije med postavkami, tabela 5 pa rezultate faktorske analize. V tabeli 3 kažeta spodnji vrstici korelacije s spolom in starostjo anketirancev.

Tabela 4 kaže korelacije med spolom in starostjo na eni strani (spol je bil kodiran: 1=moški, 2=ženski, tako da so to v bistvu točkovno-biserijski koeficienti korelacije) ter odgovori na vprašanje 19 (pogostost problemov, povezanih s testi).

Tabela 3: Korelacije med postavkami vprašalnika (1-18)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
1		26	20	01	-04	-12	-10	-01	-13	-21	08	02	-06	-20	01	-14	-08	-05	
2			04	-01	-04	-07	00	-03	-01	-07	01	-09	-03	-01	-06	-01	-01	-02	
3				-00	-08	-04	-02	03	02	05	10	02	-07	03	-02	-38	-23	-28	
4					31	07	08	04	00	-03	-30	-20	-12	03	08	06	11	13	
5						13	21	11	-11	-05	-16	-10	-17	10	14	03	20	15	
6							31	03	06	15	-12	-10	-11	16	13	07	12	05	
7								11	20	26	-07	-17	-22	25	23	11	18	14	
8									18	-06	-09	-05	-10	-01	17	-02	09	10	
9										07	-00	-03	05	14	19	01	00	-06	
10											05	-12	-00	13	10	06	03	03	
11													23	18	04	-12	-13	-21	-23
12														23	-10	-15	01	-12	-08
13															-09	-11	08	-05	02
14																22	08	12	05
15																	10	13	13
16																		36	45
17																			71
18																			
sp	-09	-02	09	15	11	09	05	09	-13	14	-07	-03	-03	08	07	13	-00	-01	
st	-09	16	-22	-01	10	-04	-04	-06	07	-13	-13	-00	-15	01	02	02	09	12	

Opombe: Vodeče ničle in decimalne vejice so izpuščene. Statistično značilne korelacije so podčrtane.

Tabela 4: Korelacije med postavkami vprašanja 19 ter spolom in starostjo

	19.1	19.2	19.3	19.4	19.5	19.6	19.7
spol	00	-14	-14	-07	-03	-03	-08
starost	-00	-01	-05	-04	-04	-02	01

Opombe: Vodeče ničle in decimalne vejice so izpuščene. Statistično značilne korelacije so v krepkem tisku.

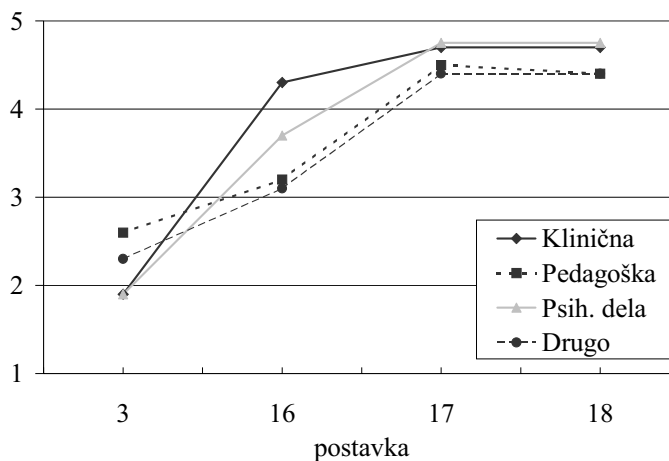
Tabela 5: Rezultati faktorjske analize

	I	II	III	IV	V	VI
1	-0,13	-0,25	-0,09	+0,04	-0,73	+0,20
2	+0,03	-0,01	+0,09	-0,07	-0,75	-0,21
3	-0,58	+0,09	-0,08	+0,09	-0,25	+0,10
4	+0,04	-0,04	+0,62	+0,05	+0,08	+0,29
5	+0,10	+0,17	+0,19	+0,07	+0,10	+0,73
6	+0,03	+0,53	+0,09	-0,01	+0,15	+0,18
7	+0,10	+0,70	+0,09	+0,20	-0,06	+0,11
8	+0,01	-0,08	+0,04	+0,74	+0,02	+0,16
9	-0,06	+0,17	+0,04	+0,64	+0,11	-0,46
10	-0,01	+0,58	+0,06	-0,19	+0,14	-0,31
11	-0,21	+0,11	-0,72	-0,11	-0,10	-0,08
12	+0,00	-0,27	-0,68	+0,01	+0,19	+0,14
13	+0,17	-0,28	-0,36	-0,04	+0,22	-0,35
14	+0,04	+0,61	-0,10	+0,12	+0,04	+0,03
15	+0,10	+0,33	+0,09	+0,52	-0,06	+0,07
16	+0,73	+0,08	+0,00	-0,02	+0,07	-0,12
17	+0,77	+0,16	+0,08	+0,10	-0,10	+0,20
18	+0,83	+0,05	+0,07	+0,09	-0,09	+0,16

Nasičenja, večja od $|0,30|$, so v krepkem tisku.

Razlaga rezultatov po sklopih postavk

V nadaljnjem besedilu so pri imenovanju faktorjev v oklepajih navedene številke postavk, z znakom minus so označene postavke, ki s faktorjem korelirajo negativno, s plus pa postavke, ki korelirajo pozitivno.

Slika 4: Povprečni odgovori na postavke 3, 16, 17, 18 po poklicnih področjih

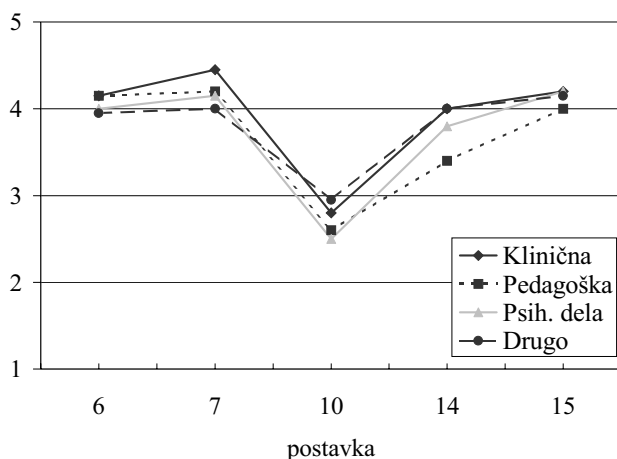
I. Stališča o uporabnosti testov (-3, +16, +17, +18)

Tretja trditev se sicer nanaša na znanja o testih ("Moje trenutno znanje o psiholoških testih je v bistvu enako tistemu, ki sem ga pridobil v času dodiplomskega študija psihologije."), vendar je v bistvu povezano (korelacije med $-0,23$ in $-0,38$) s postavkami 16, 17 in 18, ki se nanašajo na stališča o uporabnosti testov. Zato pogledjmo ta sklop skupaj.

S tretjo trditvijo ((ne)obnavljanje znanja o testih) se v bistvu strinja samo 18% psihologov (v glavnem mlajših, ki so nedavno diplomirali), 67% pa jih v glavnem meni, da so po diplomi znanje o testih nadgrajevali. Psihološke teste pri svojem delu bolj ali manj redno uporablja 59% psihologov (postavka 16). Da testi lahko predstavljajo odličen vir informacij in da so psihologu lahko v veliko pomoč (postavki 17 in 18), pa jih meni kar 91% oziroma 89%. Stališča slovenskih psihologov o uporabnosti testov so torej zelo pozitivna in se pri psihologih različnih poklicnih področij ne razlikujejo. Pač pa psihologi različnih poklicnih področij teste različno pogosto uporabljajo. Tabela 6 kaže stopnje strinjanja (v %) s postavko 16: "Psihološke teste redno uporabljam pri svojem poklicnem delu." S to trditvijo se strinja kar 80% kliničnih psihologov, 58% psihologov dela, 46% pedagoških psihologov in le 44% psihologov drugih poklicnih področij. Zato je razumljivo, da klinični psihologi in psihologi dela svoje znanje o testih tudi redneje obnavljajo.

Tabela 6: Frekvence odgovorov na postavko 16 glede na poklicna področja

Postavka 16	1	2	3	4	5
Klinična	3	6	9	14	66
Pedagoška	16	8	28	26	22
Psih. dela	8	15	18	15	43
Drugo	28	12	16	12	32

Slika 5: Povprečni odgovori na postavke 6, 7, 10, 14, 15 po poklicnih področjih

II. Potreba po pravni regulativi dela s testi (+6, +7, +10, +14, +15)

S trditvijo, da bi morali imeti pravne standarde, ki bi opredeljevali minimalno tehnično kakovost testov (postavka 6), se strinja kar 73% psihologov. Celo 83% pa se jih strinja s trditvijo, da v Sloveniji za nadzor resnejših zlorab psihološkega testiranja potrebujemo zakonodajo (postavka 7). Psihologi v splošnem ne menijo, da so v Sloveniji zlorabe in napačne uporabe testov in testiranja resen problem (postavka 10). S to trditvijo se jih strinja samo 12%, 44% pa se jih ne strinja. V nekoliko večji meri opažajo zlorabe testov mlajši psihologi. Vendar pa tisti, ki ocenjujejo zlorabe kot resen problem, izražajo tudi večjo potrebo po pravni regulativi. Da se s testi ne gre igrati, kaže tudi dejstvo, da se kar 64% psihologov strinja s trditvijo (postavka 14), da naj bi tudi samim psihologom dovolili uporabo le tistih testov, za katere so pokazali usposobljenost. In končno, pri urejanju vseh vprašanj iz tega sklopa naj bo bolj aktivno društvo psihologov (postavka 15). Razlike v stališčih glede na področje dela psihologov so majhne. Kaže jih slika 5.

III. Nadzor nad uporabo in distribucijo testov (+4, -11, -12, -13)

Kar 94% psihologov se strinja s trditvijo (4), da naj bi bila uporaba psiholoških testov omejena na diplomirane psihologe. Nasprotnega mnenja jih je samo 3%. Tako nam je tudi lažje razumljivo stališče večine psihologov (79%), da naj ne bi dovolili uporabe testov vsakomur, ki bi pokazal usposobljenost za njihovo uporabo (postavka 11). Prav tako se večina psihologov (76%) ne strinja s trditvijo, da naj bi bil nadzor nad testi in testiranjem minimalen (postavka 12). Podobno naj ne bi imeli povsem prostih rok tudi založniki. 73% psihologov se ne strinja s trditvijo, da naj bi bilo založnikom dovoljeno prodajati katerekoli teste, ki se jim zdijo ustrezni. Skratka, če povzamemo: Uporabe testov naj ostane nadzorovana in v rokah psihologov. Razlike v stališčih med psihologi različnih poklicnih področij so zelo majhne in jih ne prikazujemo.

IV. Postavke 8, 9 in 15

Kar 93% psihologov se strinja s trditvijo, da imajo osebe, ki smo jih testirali, pravico do razlage njihovih testnih rezultatov (postavka 8). Da je usposabljanje in izboljševanje razumevanja testov v javnosti najboljši način proti njihovim zlorabam (postavka 9), se strinja 56% psihologov, 18% pa se jih s to trditvijo ne strinja (med njimi je nekoliko več kliničnih psihologov). Da naj bi pri določanju pravil in izboljševanju uporabe

Tabela 7: Frekvence odgovorov na postavko 9 glede na poklicna področja

Postavka 9	1	2	3	4	5
Klinična	11	11	25	19	33
Pedagoška	8	13	28	27	24
Psih. dela	4	11	25	28	32
Drugo	0	8	12	44	32

Tabela 8: Frekvence odgovorov na postavko 1 glede na poklicna področja

Postavka 1	1	2	3	4	5
Klinična	34	33	18	10	5
Pedagoška	12	38	14	25	11
Psih. dela	8	32	30	27	4
Drugo	8	36	24	28	4

Tabela 9: Frekvence odgovorov na postavko 2 glede na poklicna področja

Postavka 2	1	2	3	4	5
Klinična	9	32	32	24	3
Pedagoška	11	23	34	28	4
Psih. dela	4	30	35	28	3
Drugo	20	28	24	20	4

psiholoških testov igralo bolj aktivno vlogo Društvo psihologov Slovenije, pa se strinja kar 79% psihologov.

V. Potrebe po informacijah o testih

Prvi dve postavki (korelacija med njima je +0,26) se nanašata na potrebe psihologov po informacijah o testih. Večina psihologov (50%, med njimi prevladujejo klinični psihologi) se ne strinja, da so za uporabo testov zadostna že znanja in veščine, ki jih daje dodiplomski študij (glej tabelo 8!). Nasprotnega mnenja je 27% psihologov.

Zelo različna so tudi mnenja o tem, ali imajo psihologi na voljo dovolj informacij o testih. Njihovo mnenje se rahlo nagiba k »ne«, saj se s to trditvijo ne strinja 37% psihologov, strinja pa se jih 29% (vendar popolnoma samo 3-4%). V tabeli 9 vidimo, da zlasti psihologi drugih poklicnih področij, pa tudi klinični psihologi, menijo, da nimajo na voljo dovolj informacij o testih.

VI. Postavka 5

Videli smo, da psihologi menijo, da naj bi nadzor nad delom s testi ostal v njihovih rokah. Zato ni čudno, da tudi menijo (kar 93%), da kadar nepsihologi že smejo delati s testi, naj bi bili interpretacija rezultatov in povratno informiranje omejeni na psihologe. Razlike med poklicnimi področji so minimalne.

Pogostost problemov, povezanih s testi

Postavka 19 se nanaša na pogostost problemov, ki se v poklicnem okolju psihologov pojavljajo v zvezi s testi. Tabela 10 kaže glavne rezultate in analizo glede na poklicno področje psihologov. Vidimo, da je največji problem pomanjkljivo sledenje novostim v poklicu in slabo preverjanje lastnih zaključkov z drugimi. 7% psihologov ta prob-

Tabela 10: Povprečje odgovorov na postavko 19 glede na poklicna področja

	M	Klin.	Ped.	Del.
1. Fotokopiranje materialov, ki so avtorsko zaščiteni (copyright).	2,04	2,15	1,83	1,89
2. Vrednotenje psiholoških lastnosti z neustreznimi testi.	1,94	1,95	1,83	1,95
3. Pomanjkljivo sledenje novostim v poklicu in slabo preverjanje lastnih zaključkov z drugimi.	2,89	2,83	2,97	2,83
4. Neupoštevanje napak merjenja pri testnem rezultatu.	2,50	2,45	2,51	2,51
5. Uporaba testov se ne omejuje le na usposobljene strokovnjake.	2,09	2,05	2,08	1,99
6. Neupoštevanje okoliščin, ki vpliva na veljavnost psihološkega testa v konkretni situaciji.	2,29	2,28	2,28	2,21
7. Interpretacija testnega rezultata, ki presega dejansko zmogljivost testa.	2,25	2,23	2,39	2,08

lem navaja kot zelo pogost v njihovem poklicnem okolju, nadaljnjih 21% kot pogost in 36% kot srednje pogost. Pomembni problemi so tudi neupoštevanje napak merjenja pri testnem rezultatu, neupoštevanje okoliščin in interpretacija testnega rezultata, ki presega dejansko zmogljivost testa. Približno polovica psihologov zaznava prvega od naštetih problemov in več kot tretjina psihologov preostala dva. Med psihologi različnih poklicnih področij ni večjih razlik.

Testi, ki se najpogosteje uporabljajo

Na vprašanje o treh najpogosteje uporabljenih psiholoških testih, so psihologi navedli 99 različnih psiholoških testov (teste smo upoštevali ne glede na vrstni red navedbe), po posameznih področjih dela pa so navedli od 43 do 48 različnih testov.

Če pogledamo vrstni red vseh testov ne glede na področje psihologovega dela, sta na vrhu Wechslerjeva testa inteligentnosti za odrasle (WB) in otroke (WISC), sledi Likovni test Benderjeve (LB), Profil indeks emocij (PIE), Multifaktorska baterija testov (MFBT) in Rorschachova psihodiagnostika (RO). Kar 117 psihologov, ki so sodelovali v raziskavi, uporablja WISC, več kot 80 WB in LB, 69 jih uporablja PIE, 56 MFBT in 50 RO. Sledi preizkus za vstop v šolo POŠ (37 psihologov), test poklicnih interesov (TPI, 34) in Hollandov interesni vprašalnik (SDS, 23 psihologov). Enako število psihologov kot SDS uporablja tudi Eysenckov osebnostni vprašalnik (EPQ, EPQ-R).

Seveda je uporaba psiholoških testov različna glede na področja psihologovega dela. Najpogosteje uporabljeni testi po področjih dela so zapisani v tabeli 11. Ker

Tabela 11: Prvih pet najbolj uporabljanih psiholoških testov po področjih dela

Področje	Rang	1	2	3	4	5
Klinična psih.		WB	LB	WISC	RO	PIE
Pedagoška psih.		WISC	POŠ	LB	TPI	MFBT
Psihologija dela		PIE	MFBT	Domino 48	EPQ	WB
skupaj		WISC	WB, LB	PIE	MFBT	RO

smo po dogovoru z evropskimi kolegi ločili le glavna psihološka področja, smo odgovore psihologov v socialnem varstvu združili s kliničnimi psihologi, odgovore psihologov, ki se ukvarjajo s poklicnim svetovanjem, psihologijo športa in vojaško psihologijo, smo vključili v področje psihologije dela. Ostala je še ena skupina, ki je nismo mogli uvrstiti v nobeno od naštetih področij - imenovali bi jo lahko »raziskovalno področje«. Psihologi v tej skupini so navedli veliko zelo različnih psiholoških testov.

Komentarji psihologov

Komentarje psihologov bi lahko razdelili na tri dele: predlogi, mnenja in problemi, povezani z uporabo psiholoških testov. Pri predlogih ali željah je bilo kar 27 takih, ki so povezani z usposabljanjem. Psihologi so pisali bodisi splošno o tem, da pogrešajo seminarje, bodisi o konkretnih predlogih, katere seminarje si želijo. Želijo si tudi, da bi bili ti seminarji poceni. Osem je bilo komentarjev o premalo informacijah o testih. Psihologi si želijo biti bolj obveščeni o tem, kateri testi obstajajo in kako se jih uporablja. Želeli bi si tudi več predstavitev posameznih psiholoških testov. Eden od predlogov je bil tudi, da bi društvo financiralo nabavo bibliografske baze PSYINDEX, ki bi bila potem preko interneta dostopna vsem psihologom.

Veliko predlogov (22) in komentarjev je bilo o kakovosti testov. Psihologi so komentirali zastarelost nekaterih testov in potrebo po revizijah ali standardizaciji (WB, WISC, Valentine, MMPI – Minnesotski multifazični osebnostni inventarij, RTČ – Razvojni test Čuturić, LB, POŠ). Predlagali pa so tudi priredbe novih testov, vendar so zapisali le področja dela, npr. psihološki testi za duševno prizadete, motene na govornem področju, osebnostni vprašalniki za otroke, nevropsihološki testi, triažni testi.

Psihologi so pogosto zapisali tudi svoja mnenja o uporabi psiholoških testov in s tem podprli svoje odgovore na vprašalniku:

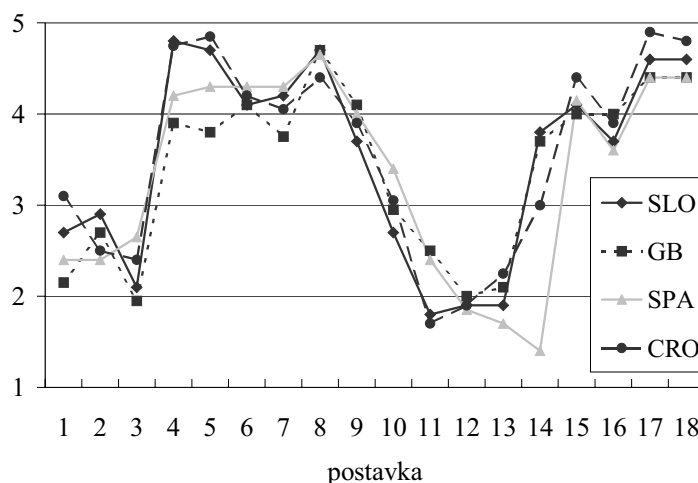
- testiranje naj ostane domena psihologov;
- napovedovati vedenje posameznika s testom lahko posamezniku škoduje;
- mnogi psihologi uporabljajo teste preveč psihometrično in preveč mehanično;
- korektna uporaba testov ne sme izostati pri našem delu;

- zavezanost etičnemu kodeksu mora bolj kot eventualna zakonodaja opredeljevati ravnanje psihologov;
- s popularizacijo najrazličnejših testov se zmanjšujejo predsodki do testov;
- zavzemam se za strokovne in ne pravne standarde;
- čimprej napraviti red;
- o psiholoških testih se v slovenski javnosti premalo govori;
- škoda, da ima velik del mlajših kolegov zaničljiv odnos do psiholoških testov;
- teste je treba kategorizirati in določiti pogoje za uporabo.

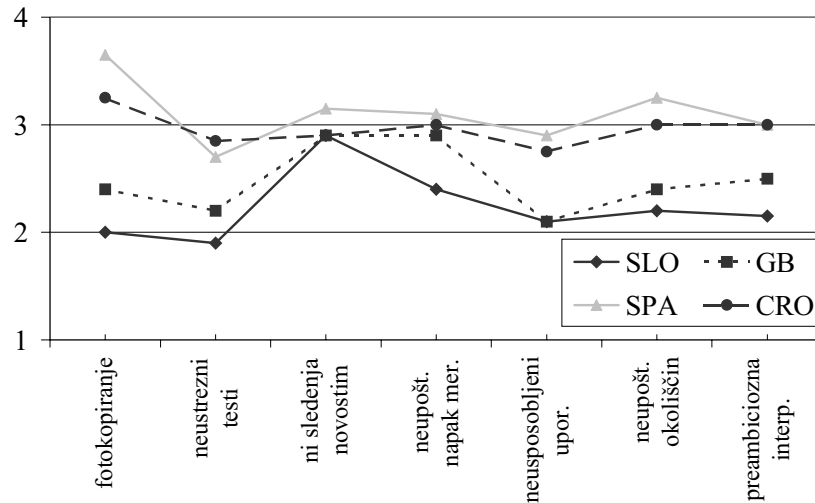
Kar nekaj komentarjem bi lahko rekli »problemi«, s katerimi se srečujejo psihologi pri svojem delu. Razdelili smo jih na tiste, ki so povezani z rezultati psihološkega testa, z interpretacijo, s povratnimi informacijami, največja skupina (7) pa se srečuje s problemi, povezanimi z uporabniki nepsihologi. Psihologi opažajo, da psihološke teste uporabljajo defektologi, socialni delavci, vzgojiteljice... Opozarjajo tudi na knjige v prosti prodaji, v katerih so objavljeni psihološki testi, pa tudi na izdajatelje ali podjetja, ki ponujajo osebne vprašalnike brez strokovno izdelanih kriterijev ali določitev o usposobljenosti uporabnika.

Primerjava z rezultati, dobljenimi v drugih državah

Vprašalnik o uporabi psiholoških testov je bil poslan psihologom različnih evropskih držav, za primerjavo navedimo rezultate, zbrane v Veliki Britaniji, Španiji in Hrvaški. Slika 6 kaže na veliko podobnost stališč. Samo postavka 14 se v španskem vzorcu obnaša nenavadno. Podrobne primerjalne rezultate med državami bo objavila EFPPA skupina za teste in testiranje.

Slika 6: Primerjava povprečnih odgovorov na postavke 1-18 med Slovenijo (SLO), Anglijo (GB), Španijo (SPA) in Hrvaško (CRO)

Slika 7: Primerjava povprečnih odgovorov na postavki 19 med Slovenijo (SLO), Anglijo (GB), Španijo (SPA) in Hrvaško (CRO)

Kar zadeva področje pravne regulative nad testi, v Veliki Britaniji v manjši meri kot drugod menijo, da za nadzor potrebujejo zakonodajo. Psihologi v Sloveniji ne ocenjujejo, da so zlorabe resen problem (glej tudi sliko 7). Španci (in delno Hrvati) se v manjši meri kot psihologi drugje strinjajo, da naj bi psihologom dovolili uporabo le tistih testov, za katere so pokazali usposobljenost.

Kar zadeva nadzor nad uporabo in distribucijo testov, so spet najbolj liberalna stališča psihologov v Veliki Britaniji in Španiji, saj v veliko manjši meri ocenjujejo, da naj bi bila uporaba testov omejena samo na diplomirane psihologe. Večji pomen dajejo usposobljenosti. Nasploh pa psihologi vseh štirih držav zavračajo stališče, da naj bo nadzor nad testi minimalen.

Zaključek

Stališča psihologov do uporabe testov so si v evropskih državah zelo podobna. Kakih 90% psihologov v Sloveniji meni, da so psihološki testi koristni, čeprav jih vsi ne uporabljajo redno (le 59% jih uporablja redno, med njimi največ klinični psihologi). Psihologi se tudi zavedajo potrebe po obnavljanju znanja o testih. Ta stališča zavezujejo vse, ki teste izdajajo in tržijo, da nenehno dvigujejo njihovo kakovost in da z izobraževanjem skrbijo tudi za boljšo usposobljenost uporabnikov, saj je to najboljše orožje proti zlorabam testov. Zlorabe testov naj ne bi bile zelo resen problem, jih pa večina psihologov opaža in zato tudi meni (73-83%), da na področju testiranja potrebujemo pravne standarde in zakonodajo, pri čemer naj bi Društvo

psihologov Slovenije imelo vidnejšo vlogo. Psihologi menimo, da naj bo uporaba testov omejena zgolj na psihologe. V tem pogledu so naša stališča nekoliko bolj konzervativna od stališč psihologov v zahodni Evropi, ki že dopuščajo manjše možnosti, da bi za uporabo (nekaterih) testov zadoščalo, da uporabnik samo dokaže, da je ustrezno usposobljen.

Priloga

(vprašalnik)

Društvo psihologov Slovenije
Komisija za psihodiagnostična sredstva
(izr. prof. dr. Valentin Bucik)
Prušnikova 74, 1210 Ljubljana Šentvid

VPRAŠALNIK O UPORABI PSIHOLOŠKIH TESTOV

Spoštovani,

na pobudo delovne skupine za psihološke teste in testiranje pri evropski zvezi psiholoških poklicnih društev (EFPPA) je bil sestavljen vprašalnik, ki naj bi ga izpolnjevali psihologi v vseh evropskih državah, članicah EFPPA. Z vprašalnikom skušamo zbrati mnenje psihologov o različnih vidikih uporabe psiholoških testov. (Z izrazom *psihološki test* mislimo na vse psihološke merske instrumente, ki jih psihologi uporabljamo pri svojem strokovnem delu.) Vaši odgovori (kot tudi odgovori številnih psihologov v drugih evropskih državah) bodo dragocena informacija pri nadaljnjih odločitvah o izpopolnjevanju uporabe testov v Evropi in tudi v Sloveniji, zato bi Vam bili zelo hvaležni, če bi posvetili nekaj minut izpolnjevanju tega kratkega vprašalnika. Vaše mnenje o psiholoških testih naj se navezuje zlasti na **Vaše** področje dela. Vprašalnik vrnete tako, da ga vložite v priloženo ovojnico z naslovom DPS in znamko ter ga oddate v najbližji poštni nabiralnik. Vnaprej hvala za sodelovanje. Vprašalnik je anonimen.

Odgovarjajte s pomočjo petstopenjske ocenjevalne lestvice od 1 do 5. Če se *sploh ne strinjate* s trditvijo, obkrožite 1, če se s trditvijo *popolnoma strinjate*, pa obkrožite 5. Seveda za izražanje vmesnega mnenja ustrezno uporabite tudi ocene 2, 3 in 4.

Splošni podatki: starost: _____ let spol: M Ž

Poklicna specialnost: 1. Klinična psihologija
2. Pedagoška psihologija
3. Psihologija dela
4. Drugo (vpišite): _____

	1 - sploh se ne strinjam 5 - popolnoma se strinjam				
1. Znanja in veščine, ki jih dobimo v času dodiplomskega študija psihologije so zadostna za korektno uporabo večine psiholoških testov.	1	2	3	4	5
2. Psihologi imajo dovolj podatkov (neodvisne recenzije, ocene, raziskave, itd.) o kakovosti testov, izdanih v Sloveniji.	1	2	3	4	5
3. Moje trenutno znanje o psiholoških testih je v bistvu enako tistemu, ki sem ga pridobil v času dodiplomskega študija psihologije.	1	2	3	4	5
4. Uporaba psiholoških testov naj bi bila omejena na diplomirane psihologe.	1	2	3	4	5
5. Kadar nepsihologi smejo zbirati in vrednotiti rezultate psiholoških testov, naj bi bila interpretacija rezultatov in povratna informacija omejena na psihologe.	1	2	3	4	5
6. Imeti bi morali pravne standarde, ki bi opredeljevali minimalno tehnično kakovost testov.	1	2	3	4	5
7. Za nadzor resnejših zlorab psihološkega testiranja potrebujemo zakonodajo.	1	2	3	4	5
8. Osebe, ki smo jih testirali, imajo pravico do razlage njihovih testnih rezultatov.	1	2	3	4	5
9. Najboljši način proti zlorabam in napačnim uporabam psiholoških testov je usposabljanje in izboljševanje razumevanja testov v javnosti.	1	2	3	4	5
10. Zlorabe in napačne uporabe testov in testiranja so v Sloveniji resen problem.	1	2	3	4	5
11. Vsakomur, ki bi pokazal usposobljenost za uporabo psiholoških testov, naj bi dovolili njihovo uporabo.	1	2	3	4	5
12. Nadzor nad testi in testiranjem naj bi bil minimalen, saj strog nadzor zavira razvoj novih idej in novih postopkov.	1	2	3	4	5

1 - sploh se ne strinjam
5 - popolnoma se strinjam

	1 - sploh se ne strinjam 5 - popolnoma se strinjam				
13. Založnikom naj bi bilo dovoljeno prodajati katerekoli teste, ki se jim zdijo ustrezni.	1	2	3	4	5
14. Psihologom naj bi dovolili uporabo le tistih testov, za katere so pokazali usposobljenost.	1	2	3	4	5
15. Društvo psihologov Slovenije naj bi igralo bolj aktivno vlogo pri določanju pravil in izboljševanju uporabe psiholoških testov.	1	2	3	4	5
16. Psihološke teste redno uporabljam pri svojem poklicnem delu.	1	2	3	4	5
17. Testi predstavljajo odličen vir informacij, če so povezani z drugimi psihološkimi podatki.	1	2	3	4	5
18. Korektno uporabljani testi so v veliko pomoč psihologu.	1	2	3	4	5

	1 - zelo redko 5 - zelo pogosto				
10. Izrazite pogostost, s katero se opisani problemi uporabe testov pojavljajo v vašem poklicnem okolju (1 - zelo redko, 5 - zelo pogosto).					
1. Fotokopiranje materialov, ki so avtorsko zaščiteni (copyright).	1	2	3	4	5
2. Vrednotenje psiholoških lastnosti z neustreznimi testi.	1	2	3	4	5
3. Pomanjkljivo sledenje novostim v poklicu in slabo preverjanje lastnih zaključkov z drugimi	1	2	3	4	5
4. Neupoštevanje napak merjenja pri testnem rezultatu.	1	2	3	4	5
5. Uporaba testov se ne omejuje le na usposobljene strokovnjake.	1	2	3	4	5
6. Neupoštevanje okoliščin, ki vplivajo na veljavnost psihološkega testa v konkretni situaciji.	1	2	3	4	5
7. Interpretacija testnega rezultata, ki presega dejansko zmogljivost testa.	1	2	3	4	5

20. Naštejte tri psihološke teste, ki jih najpogosteje uporabljate pri svojem poklicnem delu:

⇒ Opažanja: prosimo podajte kakršne koli dodatne pripombe, ki se vam zdijo pomembne (če je potrebno, uporabite dodatne liste papirja):

NAJLEPŠA HVALA ZA SODELOVANJE!

Nikar ne pozabite vstaviti vprašalnika v priloženo ovojnico z znamko in ga čimprej vreči v najbližji poštni nabiralnik! Vaše izpolnjene vprašalnike pričakujemo do 25. februarja 1999.

Prispelo/Received: 31.03.2000
Sprejeto/Accepted: 27.06.2000